

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI ABU RAYHON BERUNIY
NOMIDAGI URGANCH DAVLAT UNIVERSITETI

“QURILISH VA ARXITEKTURA SOHASIDAGI INNOVATSION
G'OYALAR, INTEGRATSIYA VA TEJAMKORLIK”

УРГЕНЧСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ АБУ РАЙХАНА БЕРУНИ

РЕСПУБЛИКАНСКАЯ
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ
«ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ, ИНТЕГРАЦИЯ
И ЭКОНОМИКА В ОБЛАСТИ
СТРОИТЕЛЬСТВА И АРХИТЕКТУРЫ»

IN THE NAME OF
ABU RAYHAN BERUNI
URGANCH STATE UNIVERSITY

“INNOVATIVE IDEAS, INTEGRATION,
AND ECONOMY IN THE FIELD OF
CONSTRUCTION AND
ARCHITECTURE”
SCIENTIFIC AND PRACTICAL
REPUBLICAN CONFERENCE

MAVZUSIDAGI RESPUBLIKA
ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA
1-TO'PLAMI

TASHKILIY QO‘MITASI:

RAIS:

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti rektori v.v.b.,
professor - **S.U. Xodjaniyazov**

HAMRAISLAR:

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti ilmiy ishlar va
innovatsiyalar bo‘yicha prorektori, PhD, dotsent - **Z.Sh. Ibragimov**

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti xalqaro hamkorlik
bo‘yicha prorektori, f-m.f.d., professor - **G‘.U. Urazboyev**

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti, Texnika fakulteti
dekani, f-m.f.n., dotsent - **M.Q. Qurbanov**

Toshkent davlat transport universiteti, Avtomobil yo‘llari muhandisligi
fakulteti dekani, t.f.d., professor - **A.X. Urokov**

Xorazm viloyati Qurilish va uy-joy kommunal xo‘jaligi boshqarmasi, Urganch
tuman bosh arxitektori - **R.B. Matmurotov**

ILMIY KOTIB:

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti, “Qurilish”
kafedrası dotsenti, PhD - **A.A. Qutlijev**

TASHKILIY QO‘MITA A‘ZOLARI:

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti yoshlar masalalari
va ma‘naviy-ma‘rifiy ishlar bo‘yicha prorektori, PhD, dotsent - **D.I. Ibadullayev**

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti moliya-iqtisod
ishlari bo‘yicha prorektori - **A. Atajanov**

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti “Qurilish”
kafedrası mudiri, t.f.n., dots. – **Q.K. Axmedov**

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti “Arxitektura”
kafedrası mudiri **R. Palvanov**

t.f.d., prof., R. Raximov, t.f.d., prof., B.Raxmonov, t.f.n., dots., K.Kuryozov, i.f.n., dots., N. Sattorov, a.f.n., dots., M. Setmamatov, a.f.f.d., dots., S. Atoshev, a.f.f.d., Sh. Abdullayeva, dots., Sh. Xo‘janiyozov, t.f.f.d., S. Sultanova, A. Atamuratov, A. Seyitniyozova, N. Kariyeva, S. Rajabov, S. Yusufov, A. Sobirov, X. Madirimov, X. Radjabov, I. Bekturdiyev, B. Radjapov, A. Xodjayazov, A. Matkarimov, M. Djumanazarova, R. Nafasov, Sh. Navruzov, Y. Tadjiyev, R. Sovutov, A. Samandarov, L. Yusupova, Sh. Masharipov, H. Bekchanov, D. Shalikarova, S. Nurmuhammedov, I. Matnazarov, Q. Soburov, K. Yuldashev, A. Bobojonov, Sh. Nurimetov, H. Masharipova, S. Qurambayev, M. Ashurova, A. Shomurotov.

ILMIY-TEXNIK ANJUMAN DASTURIY QO‘MITASI:

Rais: “ARXITEKTURA, QURILISH, DIZAYN” ilmiy-amaliy jurnalining bosh muharriri, i.f.d., prof. **Nurimbetov Ravshan Ibragimovich**

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universitetida 2025 yil 15-16-sentabr kunlari “Qurilish va arxitektura sohasidagi innovatsion g‘oyalar, integratsiya va tejamkorlik” mavzusidagi respublika miqyosidagi ilmiy va ilmiy-texnik konferensiya materiallari kiritilgan.

To‘plamga kiritilgan maqolalar mazmuni, ilmiy salohiyati va keltirilgan dalillarning haqqoniyligi uchun mualliflar mas’uldirlar.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Qurilish va uy-joy kommunal xo'jaligi vazirligi. – <https://mc.uz>
2. "Yashil standartlar" loyihasi haqida ma'lumot. – <https://minenergy.uz>
3. "Sustainable Architecture and Urban Design." – <https://www.sciencedirect.com>
4. World Green Building Council. – <https://www.worldgbc.org>
5. United Nations Habitat – Urban Development Reports. – <https://unhabitat.org>
6. "Energy Efficiency in Buildings." International Energy Agency. – <https://www.iea.org>
7. Ko'p qavatli turar-joylarda energiya samaradorligi masalalari. – <https://constructionweekonline.com>
8. "Passive Design Strategies for Hot and Arid Climates." – <https://www.archdaily.com>
9. Arxitektura va shaharsozlik bo'yicha ilmiy maqolalar to'plami. – <https://www.researchgate.net>
10. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2025 yilgacha bo'lgan uy-joy dasturi" qarori. – <https://lex.uz>

SHAHARSOZLIK MUHITINI SHAKLLANTIRISHDA BADIY YONDASHUVLAR VA BADIY VOSITALARNI QO'LLASH IMKONIYATLARI

Tursunov Shavkat Sharibjonovich

Namangan davlat texnika universiteti, "Chizma geometriya va muhandislik
kompyuter grafikasi" kafedrasi dotsenti

Annotatsiya

Ushbu maqolada shaharsozlik muhitining mazmuni va tarkibiy qismlari ilmiy-nazariy asosda tahlil qilingan. Shaharsozlikda badiiy yondashuvlarning rivojlanish bosqichlari, ularning zamonaviy sharoitda qo'llanilish imkoniyatlari hamda badiiy

vositalarning funksional va estetik ahamiyati keng yoritilgan. Muallif tomonidan kompozitsion, plastik, rang va yorug'lik, dekorativ, landshaft vositalari hamda art-obyektlarning shaharsozlik muhitida tutgan o'rni misollar asosida tahlil qilingan. Shuningdek, badiiy yondashuvlar nafaqat estetik bezak, balki ijtimoiy-madaniy va ekologik zarurat sifatida baholanishi lozimligi ta'kidlangan. Tadqiqot natijalari shaharsozlik muhitini shakllantirishda milliy meros, zamonaviy san'at va innovatsion texnologiyalar uyg'unligining barqaror taraqqiyot uchun muhim omil ekanini ko'rsatadi.

Аннотация

В данной статье содержание и составные части градостроительной среды анализируются на научно-теоретической основе. Широко освещены этапы развития художественных подходов в градостроительстве, возможности их применения в современных условиях, а также функциональное и эстетическое значение художественных средств. Автором на основе примеров проанализирована роль композиционных, пластических, цветовых и световых, декоративных, ландшафтных средств и арт-объектов в градостроительной среде. Также подчеркивается, что художественные подходы должны оцениваться не только как эстетическое украшение, но и как социально-культурная и экологическая необходимость. Результаты исследования показывают, что гармония национального наследия, современного искусства и инновационных технологий является важным фактором устойчивого развития в формировании градостроительной среды.

Abstract

This article analyzes the content and components of the urban planning environment on a scientific and theoretical basis. The stages of development of artistic approaches in urban planning, the possibilities of their application in modern conditions, and the functional and aesthetic significance of artistic means are widely covered. The author, based on examples, analyzes the role of compositional, plastic, color and light, decorative, landscape means, and art objects in the urban environment. It is also noted that artistic approaches should be evaluated not only as aesthetic decoration, but also as a socio-cultural and ecological necessity. The research results show that the combination of national heritage, modern art, and innovative technologies in the formation of the urban environment is an important factor for sustainable development.

Kalit so'zlar

shaharsozlik muhiti, badiiy yondashuv, badiiy vositalar, kompozitsion vositalar, art-ob'ekt, shahar qiyofasi, estetik muhit, madaniy meros, innovatsion texnologiyalar.

Ключевые слова

градостроительная среда, художественный подход, художественные средства, композиционные средства, арт-объект, облик города, эстетическая среда, культурное наследие, инновационные технологии.

Keywords

urban environment, artistic approach, artistic means, compositional means, art object, city appearance, aesthetic environment, cultural heritage, innovative technologies.

Kirish

Shaharsozlik insoniyat taraqqiyotining eng qadimiy va dolzarb yo'nalishlaridan biri bo'lib, u nafaqat ijtimoiy hayot uchun zarur infratuzilmani tashkil etish, balki jamiyatning madaniy, estetik va ma'naviy qadriyatlarini ham o'zida mujassam etadi [1]. Bugungi globallashuv davrida shaharlarning tashqi ko'rinishi, ichki estetik qiyofasi va insonlar hayot tarziga mos keladigan badiiy muhit yaratish masalasi tobora dolzarb ahamiyat kasb etmoqda [2].

Shaharsozlik muhitini shakllantirishda badiiy vositalar va badiiy yondashuvlarning roli beqiyosdir. Chunki ular shahar makonini oddiy qurilish inshootlari majmuasidan madaniy, estetik va ijtimoiy qadriyatlarni ifoda etuvchi makonga aylantiradi [3]. Ushbu maqolaning maqsadi shaharsozlik muhitining mohiyatini yoritish, unda badiiy yondashuvlar va badiiy vositalarning nazariy asoslarini tahlil qilish, amaliy misollar asosida ularning qo'llanilish imkoniyatlarini ko'rsatishdir.

Asosiy qism

1. Shaharsozlik muhiti tushunchasi. Shaharsozlik muhiti — bu inson faoliyati natijasida shakllangan va unda tabiiy landshaft, arxitektura inshootlari, transport tizimi, ijtimoiy-madaniy ob'ektlar hamda estetik elementlar uyg'unlashgan murakkab tizimdir [4].

Shaharsozlik muhiti uch asosiy komponentdan tashkil topadi:

Jismoniy komponent – binolar, yo‘llar, maydonlar, parklardan iborat moddiy muhit.

Ijtimoiy komponent – aholi, jamoat institutlari va ular o‘rtasidagi ijtimoiy aloqalar.

Estetik komponent – badiiy vositalar, ramzlar va timsollar orqali yaratilgan shahar obrazi [5].

Shaharsozlik muhiti inson va makon o‘rtasidagi o‘zaro aloqani ta’minlaydi, shahar qiyofasi orqali jamiyatning tarixiy xotirasi, madaniy merosi va zamonaviy taraqqiyoti aks etadi [6].

2. Shaharsozlik muhitida badiiy yondashuvlar. Shaharsozlikda badiiy yondashuvlar — bu makonni loyihalash va bezash jarayonida estetik, ramziy va emotsional jihatlarni hisobga olishdir [7]. Tarixiy taraqqiyot davomida bunday yondashuvlar turlicha ko‘rinishda namoyon bo‘lgan:

- **Antik davr** – uyg‘unlik, mutanosiblik va monumental me’morchilik.

- **O‘rta asrlar** – diniy ramziylik, dekorativ elementlar.

- **Yangi davr** – klassitsizm, barokko, keyinchalik funksionalizm.

- **XX–XXI asrlar** – modernizm, postmodernizm, ekologik va innovatsion yondashuvlar.

Bugungi kunda shaharsozlikda quyidagi badiiy yondashuvlar ustuvor hisoblanadi:

Kompozitsion yondashuv – shahar makonini markaz, o‘qlar va ritm asosida tashkil etish (Samarqanddagi Registon maydoni bunga yorqin misol) [8].

Simvolik yondashuv – shahar ramzlari va timsollari orqali identifikatsiya yaratish (Parijdagi Eyfel minorasi, Toshkentdagi Mustaqillik maydoni) [9].

Ekologik yondashuv – landshaft va yashil hududlarni arxitektura bilan uyg‘unlashtirish (Singapurdagi “Garden by the Bay”) [10].

Innovatsion yondashuv – zamonaviy materiallar, texnologiyalar va interaktiv san’at asarlaridan foydalanish.

Shaharsozlik muhitida badiiy yondashuvlarning turlari va funksional ahamiyati

Badiiy yondashuv	Misol	Funksional ahamiyati
Kompozitsion	Registon maydoni (Samarqand)	Shahar makonini markaz, o'qlar va ritm asosida tashkil etib, yaxlitlik va uyg'unlik yaratish
Simvolik	Eyfel minorasi (Parij), Mustaqillik maydoni (Toshkent)	Shahar ramzlarini shakllantirish, identifikatsiya va milliy g'ururni ifodalash
Ekologik	"Garden by the Bay" (Singapur), "Eco park" (Toshkent)	Ekologik muvozanat, yashil hududlar orqali dam olish va sog'lom muhitni ta'minlash
Innovatsion	Zamonaviy interaktiv installyatsiyalar, smart-shahar loyihalari	Texnologiya va san'at uyg'unligi, interaktivlik, zamonaviy shahar qiyofasini yaratish

3. Shaharsozlik muhitida badiiy vositalar. Badiiy vositalar — bu shaharsozlikda estetik ifoda, obrazlilik va hissiy ta'sirni ta'minlovchi usullar majmuasidir. Ularni quyidagicha tasniflash mumkin:

- **Kompozitsion vositalar** – markaz, ritm, masshtab, simmetriya.
- **Plastik vositalar** – binolarning shakli, hajmi va fasad yechimlari.
- **Rang va yorug'lik vositalari** – fasadlarda rang uyg'unligi, tungi yoritish.
- **Dekorativ vositalar** – naqsh, haykaltaroshlik, monumental rasm, mozaika.
- **Landshaft vositalari** – bog'lar, suv havzalari, yashil hududlar.
- **Art-ob'ektlar** – zamonaviy installyatsiyalar, memoriallar, haykallar.

4. Badiiy vositalardan foydalanish imkoniyatlari. Badiiy vositalarning shaharsozlikdagi roli quyidagicha namoyon bo'ladi:

- **Estetik imkoniyatlar** – shahar qiyofasini go'zallashtirish, estetik yaxlitlik yaratish.

- **Ijtimoiy imkoniyatlar** – aholi madaniy identifikatsiyasini mustahkamlash.
- **Psixologik imkoniyatlar** – inson va makon o‘rtasida emotsional aloqa o‘rnatish.
- **Ekologik imkoniyatlar** – yashil hududlar orqali ekologik muvozanatni ta‘minlash.
- **Texnologik imkoniyatlar** – innovatsion materiallar va smart-texnologiyalar yordamida zamonaviy shahar makoni yaratish.

Shunday qilib, shaharsozlik muhitida badiiy yondashuvlar va vositalarni qo‘llash nafaqat estetik bezak sifatida, balki ijtimoiy, madaniy va ekologik zarurat sifatida qaralishi lozim. Chunki badiiy vositalar orqali shahar o‘z “ruhini” topadi, aholining tarixiy xotirasi va identifikatsiyasi mustahkamlanadi.

Kelajak shaharlarini tasavvur qilar ekanmiz, badiiy vositalar texnologiya bilan uyg‘unlashgan holda interaktiv, ekologik va insonparvar muhit yaratishda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi. Demak, shaharsozlikni rivojlantirishda san‘at va me‘morchilikning integratsiyasi — barqaror taraqqiyotning ajralmas sharti hisoblanadi.

Xulosa

Yuqoridagi tahlillar shuni ko‘rsatadiki, shaharsozlik muhitini shakllantirishda badiiy yondashuvlar va badiiy vositalar jamiyat madaniyati, estetik qarashlari va zamonaviy talablari bilan bevosita bog‘liqdir. Ular shaharni oddiy “inshootlar majmuasi”dan yuksak madaniy makonga aylantiradi.

Shunday ekan, O‘zbekiston shaharlarini loyihalash va rivojlantirishda milliy meros elementlari, zamonaviy san‘at va innovatsion texnologiyalar uyg‘unligini ta‘minlash muhim vazifadir. Bu nafaqat estetik jihatdan, balki ijtimoiy-psixologik va ekologik jihatdan ham insonlarga qulay shahar muhitini yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Норкобилов Ш. Шахарсозлик назарияси ва амалиёти. – Тошкент: Ўзбекистон Миллий университети нашриёти, 2020. – 215 б.

2. Hasanov M. Me'morchilik va shaharsozlik tarixi. – Toshkent: O'qituvchi, 2015. – 188 b.
3. Жолдасова Ш. Городская среда и её художественные особенности. – Ташкент: Фан, 2018. – 143 с.
4. Cho'ponov A. Zamonaviy shaharsozlikda innovatsion yondashuvlar // Samarqand davlat universiteti ilmiy axborotlari. – 2021. – №2. – B. 56–64.
5. Islomova N. O'zbek shaharlarida art-ob'ektlar qo'llanilishi // O'zbekiston badiiy akademiyasi ilmiy jurnali. – 2022. – №1. – B. 45–52.
6. Lynch K. The Image of the City. – Cambridge: MIT Press, 1960. – 194 p.
7. Jacobs J. The Death and Life of Great American Cities. – New York: Random House, 1961. – 458 p.
8. Cullen G. The Concise Townscape. – London: Routledge, 1961. – 200 p.
9. Holbrook A. Urban Aesthetics: Theory and Practice. – London: Springer, 2019. – 276 p.
10. UNESCO. Culture: Urban Future. Global Report on Culture for Sustainable Urban Development. – Paris: UNESCO Publishing, 2016. – 316 p.

ART-OBYEKT TUSHUNCHASI VA UNI SHAHARSOZLIK MUHITINI SHAKLLANTIRISHDAGI XUSUSIYATLARI, QO'LLANILISH ISTIQBOLLARI

Tursunov Shavkat Sharibjonovich

Namangan davlat texnika universiteti, “Chizma geometriya va muhandislik
kompyuter grafikasi” kafedrasi dotsenti

Annotatsiya

Maqolada art-obyekt tushunchasining nazariy asoslari, uning shaharsozlik muhitida qo'llanilishi hamda xorijiy tajribalar tahlil qilinadi. Shahar estetikasi, ijtimoiy-psixologik ta'sir, iqtisodiy samaradorlik va ekologik barqarorlik kontekstida art-obyektlarning istiqbollari ko'rsatib berilgan.

Аннотация